

RÉSZLETEK A 10-IK ISONZÓI CSATÁBÓL.

(Egy vázlattal.)

Az osztrák-magyar haderő világháborús teljesítményei közül a legelső helyen áll: *12 nehéz csatának megvívása az Isonzó véréztatta partjain.* Egyetlen hadserege sem szerepelt oly állandó sikerrel, nem harczolt oly szívós kitartással, mint a számban és technikai felkészültségben egyaránt túlnyomó felsőbbségben levő ellenséggel szemben álló és a volt monarchia minden népéből összeállított ötödik, Isonzo-hadsereg *Boroevics* tábornok parancsnoksága alatt.

Az első isonzói csatákban hevenyészett, állásoknak alig nevezhető kőfalak és földtúrások mögött talált védelmet ennek a hadseregnek a magva, még pedig: magyar honvédek, dalmata lövészek, a temesvári hadtest csapatai és a boszniai hegyi dandároknak az egész monarchia területéről kiegészülő önálló zászlóaljainak legénysége. Aránylag csekély tüzérség védelme alatt, lehetetlen utánpótlási viszonyok között, helyenként rettentő vízhiánnyal küzdve, állották a zászlóaljak fedezék nélkül a folyton megismétlődő olasz tömegrohamokat, a melyeket orkánszerű tüzérségi tűz előzött meg. Bár súlyos veszteségek érték őket, ezek a csaták edzették az Isonzo harczosait azokká a tüzetálló, ellentámadásra mindenkor kész és mindenkor nagyon kevéssel beérő csapatokká, a melyek a további küzdelmekben a védelem gerinczét alkotva, minden olasz áttörési kísérletet megghiúsítottak.

Ehhez járult a hadvezérnek az *a kérlelhetetlen akarata, hogy az állásokból egy talpalatnyinak sem szabad elvesznie,* a mi az utolsó emberig áthatotta a védő sereget. Jelentéktelen

kis állásrészek visszavételére felsőbb parancs nélkül, szinte önműködőleg indult meg a majdnem mindig sikeres ellentámadás. Megható volt nézni, a mikor egyes fontos pontok, mint például a *M. S. Michele* pillanatnyi elvesztének hírére parancs nélkül menetkészen állottak a tartalékok és várták az előnyomulást, olyannyira köztudatba ment át a védővonal megtartásának feltétlen szükségessége.

E mellett, az aránylag szűk területen, a csapatok megismerték egymást, állásaikat és viszonyaikat. Az alantos tiszttek, sőt az altiszttek és a legénység is, az általános helyzet bizonyos ismeretére tettek szert. A hadsereg minden tagja büszke volt odatartozóságára; kifejlődött az a kölesönös bizalom és az összetartozás érzete, melynek folytán minden egyes ember dicsőségét *az egész* dicsőségében lelte.

A hadsereg teljesítményei elismerésre találtak barátnál és ellenségénél egyaránt. *Hindenburg* tábornagy, a ki bőkezűnek ugyancsak nem volt mondható a monarchia csapatainak juttatott dicséretekben, «*Aus meinem Leben*» című művében *a legnagyobb csodálattal emlékezik meg az isonzói harcokról és a nyugati hadszíntér küzdelmeihez hasonlítja őket*.¹ Az olaszok pedig, hogy kinosan lassú «előnyomulásukat» leplezzék, mesébe illő védőváraknak tették meg a *Doberlő* és *Podgora* szerény, sziklába vájt árkait; óriási védőseregről regéltek és nemzeti ünnep volt, ha vérözön árán egy kis összelőtt árokrész romjait elfoglalhatták.

¹ Generalfeldmarschall von *Hindenburg*: *Aus meinem Leben*. S. Hinzl. Leipzig, 1920. 260—261. l.

... «An dem Kriege gegen Italien beteiligten sich auffallenderweise alle Stämme des Doppelreiches mit fast gleich grosser Hingabe. Tschechisch-slowakische Truppen, die gegen Russland versagt hatten, leisteten gegen Italien Gutes. Der Kampf dort bildete gewissermassen ein kriegerisch einigendes Band für die ganze Monarchie.»...

«Österreichisch-ungarisches Heldentum hatte dabei die menschlich grössten Triumphe gefeiert. Denn die Verteidigung am Isonzo stand jahrelang einer mindestens dreifachen italienischen Überlegenheit gegenüber, und zwar in einer Lage, die in ihrem Elend und Schrecken derjenigen unserer Kampffelder an der Westfront nichts nachgab, ja sie in mancher Beziehung sogar übertraf.»...

Ezekből a gigászi küzdelmekből kiragadom a *Máramaros* és *Újocsa* vármegyéből annak idején kiegészített III/85-ik zászlóalj harczeit az 1917. május havában lezajlott 10-ik isonzói csatában. Nem ragyogó, csillogó küzdelmeket, hanem a szigorú köteleességteljesítés, kemény állhatatosság és halálraszánt hűség szürke hősköteményét kísérem leírni, a melyhez hasonló számtalan fordult elő *Boroevics* hadseregében.

A zászlóalj legénységének 25%-a magyar, 55%-a ruthén és 20%-a román nemzetiségű volt, a kik nem voltak ujonczok az Isonzo partjain: a 2., 3. és 4. csatákban a tolmeini hídfőben voltak, míg egyes részeik ugyanakkor a doberdói fennsíkön harcoltak; majd a déltiroli támadásban részt véve, a 6. isonzói csata fergetegébe kerültek, a 7., 8. és 9. csatákban pedig a görzi védőszakaszban állottak ellent az olasz támadásoknak.

1916 szeptember elején az úgynevezett *damberi állást* szálotta meg a zászlóalj és tartotta azt állandóan, rövid felváltásoktól eltekintve, 1917. október végéig, a diadalmas 12-ik csata kezdetéig. Az olasz háború megindulása óta a *Görzöt* védő 58. gyaloghadosztály (parancsnoka *Zeidler* altábornagy volt, a ki *Görz* védelméért a *Mária Terézia-rend* lovagja lett) és ennek keretében a 4. hegyi dandár (parancsnoka a kiváló és katonái által bálványozott *Dáni Béla* tábornok volt) kötelékébe tartozott.

Az állásokat még annak idején, mikor a harczzonal az Isonzo tulsó partján húzódtott, igen kezdetlegesen készítették, helyenként határozottan helytelen vonalon vezetve. A zászlóalj parancsnoka, *Curry Béla* őrnagy erélyének és kezdeményezésének volt köszönhető, hogy a *damberi szakasz* alig félév alatt mintaszerűen, nemcsak a szemnek, hanem a harczz követelményeinek is megfelelően kiépült. Ezenfelül *Curry* őrnagy volt az, a ki a 307 $\diamond$ *St.-Catherina* sziklás hegyét sziklába vajt árkaival, kavernázott gépfegyver- és ágyúállásaival és megfigyelő helyeivel az egész dandár harczzonalának sarkkövévé tette, a honnan egészen a *Panowitzi-erdő*ig beláthattunk és oldalozóan tűz alá is vehettük az ellenséges állásokat és tartalékokat.

1916—17 tele így mult el, állandó munkával és megfigyeléssel, az ellenség súlyos tüzérségi tüze által gyakran megzavarva. A nagyarányú kavernamunkákat (ezek a tárnák a le-

génység $\frac{2}{3}$ -a részére készültek) műszaki csapat segítsége nélkül végezték a századok, már a régebbi csatákból ismerve ezeknek fontosságát.

1917 február 9-én a zászlóalj parancsnokának kezdeményezésére, rohammal elfoglalta a 166 $\diamond$ -os magaslat olasz állásait, 600 foglyot ejtett, nagyszámú hadianyagot zsákmányolt és ennek kapcsán állásait két helyen is előre tolt. Ezek az előretolt állások, a melyek az egész dandár harcvezetését lényegesen megjavították, mindvégig birtokunkban maradtak, bár helyenként alig 20 lépésnyire voltak az olaszoktól.

1917 tavaszán mindenki érezte, hogy a 10-ik csata nem várattat magára sokáig. 1917 május 7-én a zászlóalj állásba ment 26 tiszttel és 565 főnyi puska-, illetőleg 502 főnyi csatár-létszámmal. Északra, a 307 $\diamond$ -os magaslaton a cs. kir. 2. linzi népfelkelő ezred, délre, az úgynevezett *Prestauban*, a cs. kir. 42. népfelkelő zászlóalj (németek és csehek) állott. Mind a két csapatot megbízható, kipróbált fegyvertárs volt.

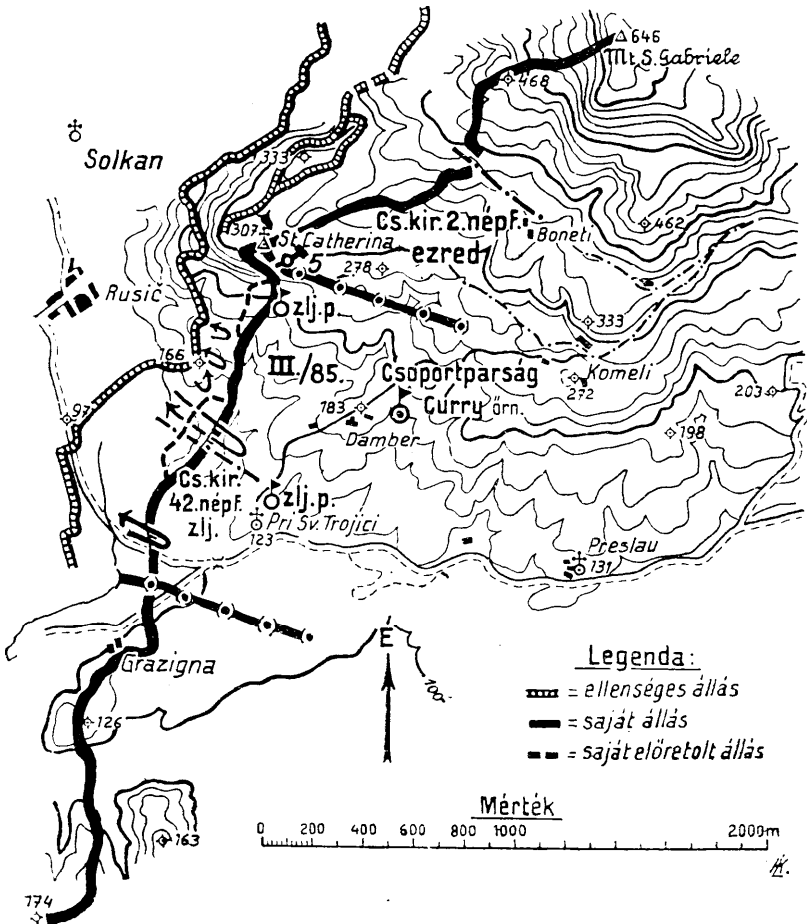
A 4 gyalogszázadból, 10 géppuskából és 2 gyalogsági ágyúból álló zászlóalj a vázlat szerinti arcvonalrészről szállotta meg.

Május 12-én reggel 4 órakor orkánszerű tűz zúdult hátsó összeköttetéseinkre, a mely tűz hamarosan átterjedt az állásokra is. Ezzel megkezdődött a 10-ik csata.

Éjjel-nappal szólt a pergőtűz idegölő robaja. A zászlóaljparancsnokság, a mely az első vonalban kitünő kilátással bíró helyen volt (Curry őrnagy csoportparancsnoka volt a *damberi* és *prestaui* védőszakaszoknak), több úgynevezett pánczélkábel telefonvonallal, ezenfelül heliograffal és izzófényszórával rendelkezett a végett, hogy a mindennél fontosabb összeköttetést fenntarthassa. Mind hiába! A pánczéldrót szétszakadt, a különböző készülékeket összelőtték és csak csodaképen maradt meg a tüzer-megfigyelőnek suttyomban lerakott simadrót vezetéke, a mit tulajdonképen tilos volt használni. A távbeszélő járőrök nagy veszteségeik ellenére minden lehető megtettek, de a vezetékeket csak perczekig használhattuk.

A helyenként még használt rókalyukak sok derék katonánknak váltak sirjává, mert valamennyinek bejárata beomlott és a bajtársak önfeláldozó mentési munkája sajnos többnyire hiába-

való volt. Erre az előretolt állások legénységét visszavonták és kavernákban helyezték el. Ötpercenként összekötőjárőrök jártak, illetve kúszták végig a teljesen rommá lőtt és 1 m 80 cm-ről csupán teknőmélységűvé változott állásokat.

Bizony az állás most állotta ki igazi tűzpróbáját! Amint-hogy a csapatról is a harc hevében elsurran minden mester-kétség, minden erőszakoltság, úgy hullott le a védőállásról is minden hiábavaló czafrang. Eltűntek, semmivé lettek a szép,

helyenként még czédulával is ellátott lőrések, lőszerládikák, a gépfegyverek művészi állásai, a szép deszkafalak stb-ek, magasrangú szemlélő előjárók mindmegannyi kedvencz vesszőparipái! Még szerencse, hogy *Curry* őrnagy minden erejével a kavernák sürgős kiépítését szorgalmazta, mert bizony ezek voltak az állás igazi erősségei. Az eredetileg háromszoros drótakadályt nagyrészen szétlőtték, az állást feldúlták és az első nap mérlege 32 halott és 45 sebesült volt.

Az éjtszaka folyamán tovább tombolt az ellenséges tüzéség. Ennek ellenére is derék málhás állataink felhozták az élelmet, a melyet azonban a legénység nem igen fogyasztott el; csak a feketekává és a dohány örvendett közkívánatnak. A rövid éjtszaka szakadatlan javítási munkával telt el és a századok az úgynevezett «gyorsakadályokkal» igyekeztek a szétlőtt drótakadályokat pótolni.

A következő nap.

48 órája tartott már a szakadatlan pergőtűz. Étvágya senkinek sem volt. Az emberek kimeredt szemekkel, halványan gubbasztottak odúikban. Időnként megjött a poklot járó küldöncz, vagy összekötő járőr, a mely félig eszméletlenül támolgott be és azt jelentette, hogy minden rendben van! Időnként kiabálva hangzik a «szanitécz» szó, a mire halálra szántan, keresztet vetve indult el az egészségügyi járőr oda, a hova a szenvedő bajtárs hívta. E napon 14 halottja és 28 sebesültje volt a zászlóaljnak; ezenfelül közúzás és légnyomás miatt 26 beteg hagyta el századát.

Május 14-ike a pergőtűz *harmadik napja* volt. Mintha a pokol kapui nyíltak volna meg, úgy dübörgött, csattogott, sivitott a levegőben mindenütt. A kavernák karbidlámpái minden perczen kialudtak, a kézi szellőztetők csikorogtak, az embereknek pedig nehéz lélegzete hallatszott. De a tüzelésnek ez az öröngése nem tarthatott már sokáig. Mindenfelé keringett már a parancs: *vigyázz, támadás várható!* És válaszként mindenhonnan jött: *bárcsak jönnének már; várjuk őket!*

Délelőtt 10 óra lett. Az ellenség tüzét hátrább helyezte és zárótűzet adott. Ebben a pillanatban megszólaltak géppuskáink és mindenki kirohant menedékhelyéről. Világítópisztolyaink vörös

fényt adó töltényei megannyi esdeklő karokként nyúltak az égre, majd csupán pillanatok múltán megszólalt saját zárótüzünk. Hirtelen üvöltés, kézigranátok durranásának zaja csapott fel és elérkezett a várva-várt pillanat: az *ellenséges tömegtámadás visszaverése*.

Ujjongva rohantak végig az állások romjain katonáink, nem törődve a megújuló tüzerségi tüzzel. Minden arcz ragyogott. Már jöhetett a «digo»; az első, legnehezebb próbán már túlvoltak a védők; az erkölcsi nyereség, a mit a visszavert támadás képviselt, felbecsülhetetlen volt.

Csak egy olasz tisztnek sikerült hat emberével élve állásainkba jutnia, de őt is egy három főnyi járőrünk rövidesen lefogta.

A zászlóalj balszárnyán azonban nem ment ilyen simán a győzelem. A kedvezőtlen megfigyelési viszonyok és a kavernák hiánya folytán körülbelül két századnyi ellenség behatolt, sőt még ezeken túl is jutott. De a védők résen voltak. A 12. század parancsnoka, *Fischer* tartalékos főhadnagy, a ki röviddel később hősi halált halt, küldönczeivel, távbeszélőivel és tisztiszolgájával rárohant a benyomult ellenségre. Ugyanekkor a már megsebesült *Moldorán* tizedes, géppuskás irányzó, gépfegyverével állását megváltoztatta és tüzével oly hathatósan kapta oldalba az olasz rajvonalakát, hogy azok hanyatt-homlok elmenekültek. *Moldoránt* hősie és eredményes tetteért az arany vitézségi éremmel tüntették ki. Tovább délre a derek cs. kir. 42. népfelkelő zászlóaljnál szintén betört az ellenség, de parancsnokuk, a III 85. zászlóalj állományába tartozó *Taubler* százados vezetése alatt meginduló lendületes ellentámadás kivetette az ellenséget.

Északon, a *St. Catherinán*, a linzi népfelkelőknél az olaszok helyenként a tartalékok vonaláig nyomultak előre és a kavernák kijáraitait is sikerült megszállniok. A veszély valóban nagy volt! De ekkor egy tiroli szakaszvezető negyven főnyi tartalék szakaszával parancs nélkül rávetette magát a körülbelül 400 főnyi olasz csapatra és kiszabadította a kavernákba szorult bajtársakat. Az ezután meginduló ellentámadásunk teljes sikerrel járt.

A 4. hegyi dandár tehát állásait kivétel nélkül mindenütt megtartotta.

Egyidőben indult meg az egész arcvonalon a gyalogság támadása. A zászlóalj északi szárnyáról az oldalba pompás kilátásunk lévén, tisztán láttuk, hogy miképen vesztette el délen, a *Grazignan*nál álló cs. kir. 1. bécsi népfelkelő ezred egyik zászlóalja első védővonalát a nélkül, hogy géppuskái csak egy lövést is tehettek volna. A mint később kiderült: a visszavont védőcsapatok túl későn szállták meg a vonalat, mely aztán 1917 novemberéig az olaszok birtokában is maradt.

Alig ült el a győzelmi mámor, a mikor az olasz tüzérség ismét folytatta munkáját. De az erkölcsi siker jelei máris mutatkoztak. Figyelőink, minden veszélynek fittyet hányva, állandóan szemmel tartották az ellenség állásait és futóárkait és minden gyülekezésüket meghiusították a saját tüzérségünk tervszerűen vezetett tüzevel. A megfigyelést a gyalogság és a tüzérség egyetértőleg hajtotta végre. A tüzérségi csoporthoz futó vezeték karbantartása bizonyult a legfontosabb feladatnak, a mely munkán a legénység valóban önfeláldozó készséggel dolgozott, mint-hogy annak szükségességét mindenki be is látta. A zászlóalj parancsnokságnál beosztott tüzérségi megfigyelőt, *Lambeck* tiszt-helyettest, hősi és eredményes magatartásáért az arany vitézségi éremmel tüntették ki.

Így szállt alá a *harmadik csatanap* éjszakája. Az ellenséges tüzérség tüze már alább hagyott. E napon 8 halottunk, 18 sebesültünk és 10 betegünk volt. A géppuskáknál igen nagy mennyiségű lőszer fogyott el, *Moldován* irányzó körülbelül 10 percz alatt 16 rakasznyi vagyis 4000 töltényt lőtt ki. Az egyik kavernába rejtett teljes biztonságban oldalozólag működő géppuskánk az egész nap folyamán 45 rakasz töltényt használt el. Kitűnően működtek védőszakaszunk aknavetői is, a melyek közül egy 22-es a nap folyamán 76 töltést vetett az ellenség tartalékállásaiba.

Tüzérségünk is mintaszerűen dolgozott e napon. A zászlóalj elé négy tábori ágyús és egy tábori tarack üteg adott zárótüzet. Önfeláldozó munkájuknak volt köszönhető elsősorban az ellenség teljes lekötése és gyülekező osztagainak szétugrasztása. Csoportparancsnokuk értesítése szerint ezen a napon 13,000-szer lőttek.

14-éről 15-ére hajló éjtszakán olasz foglyok bemondása alapján a hadosztály arról értesített, hogy éjjeli egy órára meglepetésszerű olasz támadás várható. Bár az ily hírekkel szemben a csapat mindig bizalmatlan volt, a szükséges intézkedéseket mégis megtettük. Feszült figyelemmel vigyázott mindenki. 1 óra 45 perczkor már mindenki mosolygott a «rémhíren», a mikor az északi szárnyon egy kedvezően lehulló világítótest fényénél sűrűn megszállott árkok ötlöttek szemünkbe. Erre hirtelen vörös rakéták százai kértek és követeltek zárótüzet, majd a beállított géppuskák és aknavetők robaja összevegyült saját tüzérésségünk dübörgésével és a fegyverropogással. Tíz percz mulva mindennek vége volt és a századok ismét lázas sietséggel dolgoztak az akadályok helyreállításán. Ekkor ment állásba a tartalékban álló 11. század a hiányok pótlására.

15-én újabb tüzérésségi előkészítés után délelőtt kilencz órakor ismét megteltek az ellenséges árkok, de az éber megfigyelők közvetítésével megindított hatásos tüzérésségi tüzünk szétzórta az ellenséget.

Állásunk előtere tele volt halottakkal, annak ellenére, hogy az olaszok éjjelenként minden erejükkel azoknak elszállításán fáradoztak. Az olasz állásrendszer romokban hevert; de a mi zászlóaljunk védővonala is magán viselte a nehéz csata nyomait. Leszaggatott óriási sziklatömbök zárták el az összeköttetést mindenfelé, a melyeket csak robbantással távolíthattunk el. Mindenfelé az ekrazitnak sárga nyomai látszottak és minden szájban annak keserű íze volt. A csekély számú kutak vize ihatatlan volt. A fedezékek és az összes épített árokrészek eltűntek, csak a derék kavernák daczoltak, a melyeknek lakói serényen javígtatták azoknak helyenkint megsérült bejáratait.

A csafa azonban tovább folyt. Nap-nap után újabb tüzérésségi ostrom következett. Az ellenséges gyalogság azonban többé nem támadta meg a zászlóalj vonalát. Az ellenségnek minden gyülekezését már csirájában elfojtotta kitünően szervezett és éber megfigyelésünk, a mely előnyös helyzetét kihasználva, a dandár egész előterét kísérte figyelemmel és megghiúsított minden ellenséges mozdulatot.

Még mindig fájó veszteségek érték zászlóaljunkat. Nehéz

akna telitalálata érte megfigyelő helyén a hős *Fischer* főhadnagyot; tetemét a lokei temetőben úgyszólván csak jelképileg tudták elföldelni gyászoló bajtársai. Ezenfelül veszteségkimutatásunkban még 10 halott és 36 sebesült szerepelt.

A dandárparancsnokság május 22-én pihenőre akarta küldeni a zászlóaljat, de a tisztek és a legénység egyértelműleg kérte az állásban való meghagyását. *Végre május 28-án, a csata 17. napján és az állásban eltöltött huszonnégy nap után az 1. számú cs. kir. bécsi népfelkelőezred 1-ső zászlóalja foglalta el a damberi védőszakaszt.*

A zászlóalj összes vesztesége a 10-ik csatában 64 halott, 129 sebesült és 36 beteg volt, a mi a puskalétszám 38%-ának felelt meg.

A *damberi* állásban érte a zászlóaljat a 11-ik csata is és mivel ez a *M. S. Gabriele* tőszomszédságában volt, valóban nehéz helyzetben küzdte végig ennek a csatának véres napjait is.

És ugyanezen állásból, a melyből 14 hónapon át soha egy lépésnyi tért sem veszített el, lépte át nagy boldogan: *1917 október 27-én az olasz vonalakat és indult meg a Piave felé.*

Három ország választja el tőlünk a görzi szőlőhegyeket és az Isonzo szikláit, a hol Máramaros és Ugocsa annyi derék hős fia alussza örök álmát; sőt mi több, szülőföldjüket is elszakították attól a hazától, a melyért életüket és vérüket adták, niven esküjükhöz, a mint derék katonához illik. Mi, a szerencsés életben maradottak, egyelőre sem szobrot, sem virágot nem helyezhetünk drága poraik fölé, mert kezünket gúzsba kötötték; de szabad a szívünk, a mely szüntelenül oda küldi halával teli izenetét, hogy: *Emlékezünk!*

A fentebb vázolt csatával kapcsolatban időszerűnek látszik, hogy állást foglaljunk azokkal a bírálatokkal szemben, a melyekkel egyesek *Boroevics* tábornok hadvezetését illették, nevezetesen, hogy a hadvezér passzív védelme jelentős hátrányokkal járt, illetőleg, hogy az első vonalakhöz való túlságosan merev ragaszkodása felesleges véres áldozatokba került.

Utóbbira nézve a csapat és ennek alsóbb vezetői hivatottak elsősorban is ítéletet mondani. Eltekintve attól, hogy az olaszok hadműveleti célja, Triest, oly közel feküdt az arczvonalthoz, hogy a rugalmas védekezésnek nem igen volt tere, figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy az Isonzo-hadsereg zöme, kiváltképp kezdetben, a szerencsétlen *Potiorek* hadseregéből állott, a melynek ugyancsak gyászos gyakorlata volt a hátsó állások felkeresésében. A VII. hadtest is több balsikerű harc után került le az Isonzóhoz. Ezek után már morális szempontokból is szükséges volt az elülső állásoknak feltétlen megtartását a legnagyobb szigorral követelni, mert különben a harcsvonal mihamar Triest kapui elé került volna.

Hogy a hadvezérnek ez az elhatározása mennyire gyökeret vert a csapatokban és az alsó vezetésben, azt már fentebb érintettük.

Az ily módon a végletekig tartott első vonalakat az első évek fáradságos munkája után sikerült úgy a hogy berendezni és a fennforgó viszonyok mellett (egyrészt az olasz tüzérség számbeli fölénye és a Karszt nehéz terepe, másrészt nálunk a műszaki csapatok és az anyag hiánya) a harcoló csapat létérdeke kívánta ezeknek megtartását. Ez a tudat élt a hadsereg minden emberében, a mit az ellentámadásra indulók gyakran hangoztattak is.

A *Plavától* a *Panzanói-öböl*ig terjedő aránylag rövid (35 km) arczvonalt természete hozta magával, hogy egyes kisebb részeknek elvesztése az egész arczvonalt bomlását jelentette. (S. Michele, Podgora, később a Faiti, S. Gabriele, S. Marco stb.) De nemcsak ezek a főtámpontok, hanem a vonal részei is oly szerves kapcsolatban állottak egymással, hogy együtt álltak vagy estek el. Nem hiába hasonlították sokan az Isonzo arczvonalt déli részének harczeit a várháborúhoz, mert ennek sok sajátossága jelentkezett bennök, így a megtámadott pontok állandó volta, a kitérés lehetőségének hiánya a védelem részéről stb.

Az úgynevezett rugalmas védelemre csapatainkat ebben az időben semmiképp sem iskolázták; a hátsó állások kiépítéséhez hiányzott a munkaerő és az anyag. De hiányzott a csapatoknál még a sok géppuska is, a melyek a védelem e módjá-

nak gerinczét alkotják. Az egyes csapattesteknek teljesen egyetlen ellenállási képessége és megbízhatósága pedig a szigorú felügyelet nélküli mélységbe tagolt védekezésnél azonnal vesztéhesen jelentkezett volna, a mely körülmény az Isonzo-hadsereg rideg egyvonal rendszere mellett nem volt annyira érezhető, a minthogy sokan kételkednek abban, hogy az 1918. évi Piave-menti mélyretagolt védekezés megállta volna-e a próbát egy rendszeres, nem a belső összeomlás folytán sikerhez jutott olasz támadással szemben. Az alpesi arczonal merev védekezése a legutolsó napokig sikeres volt és benne nemzetiségi különbség nélkül véreztek a halódó monarchia csapatai.

A passzív védelemre vonatkozó bírálatra vonatkozik, hogy mind 1915-ben, mind 1916—17-ben az Isonzo-hadsereg részéről bajosan képzelhettünk volna el támadólagos védelmet. Már *Hindenburg* és *Falkenhayn* sem helyeselték Conradnak azt a tervét, hogy az olaszokat *Laibach* vidékéig «beengedi» és ott rájuk tör. Az 1915. év tavaszán erre a célra rendelkezésre álló osztrák-magyar haderő alig lett volna képes ezt a feladatot olyképen megoldani a számban annyira túlsúlyban lévő ellenséggel szemben, hogy ezt meg is semmisítse. És ebben az esetben a «beengedett» ellenség Triest birtokában megszállotta volna az általa követelt területet és a harczzonal Krajnán húzódott volna végig.

Ugyanígy balsikerű, sőt még kockázatosabb lett volna a támadó védekezés 1916 és 1917 folyamán. A legszebb stratégiai koncepció is kudarczal jár, ha nem veszi számba minden optimizmus nélkül a végrehajtásra hivatott eszköz, a csapat állapotát. Az Isonzói-hadsereg kötelékében ugyanis nagy számban népfelkelő alakulatok is harczoltak, a melyek a védelemben kiválóan állották meg helyüket, de a támadásra, a mozgó harczra nem igen voltak sikerrel használhatók. A hadsereg zöme balsikerű harczok után került a délnyugati arczonalra, a miért is nem volt szabad ezeknek a csapatoknak önbizalmát megpróbáltatásoknak kitenni, a mint ez az 1915 június havában a *Tolmein* melletti *Jeza* magaslat elleni sikertelen támadásnál történt.

A 10-ik csata folyamán Boroevics kardja alatt állítólag

egy millió ember állott. Ennek a számnak helyességét ma még nincs módunkban ellenőrizni, de a 16. hadtestünknel lefolyt események alapján azt vélhetjük, hogy ez a szám túlmagas. Nagyszámú tartalékok csak a déli szárnyon voltak, a hol junius elején meg is indult nagyarányú sikeres ellentámadásunk. A harcztér kicsisége mellett nagyobbarányú csapatösszevonások, sajnos azonnal kiszivárogtak. Így egy dandár beérkezte az Adelsberg-Wippach körletbe már két nap mulva közbeszéd tárgya volt.

A 11-ik csata folyamán minden rendelkezésre álló erőt lekötött a *Bainsizza* fennsíkron és a *S. Gabrieléért* folyó harc. Ekkor már a csapatok is érezték, hogy a helyzetet csak egy nagyarányú előretörésünk javíthatja meg. Ehhez azonban a német csapatok beérkeztéig erőnk nem volt. Irtóztató harczok árán tartani kellett tehát a vitás területet, mint a meginduló támadás sikerének előfeltételét.

A vaskezű hadvezér tehát csak az erőviszonyok kényszerű hatása alatt szánhatta el magát az ember veleszületett természetétől oly távol álló passzív védekezésre. Hogy pedig kis arányú, hogy úgy mondjuk híressé vált «állásjavításokra» nem, vagy csak ritkán engedte pazarolni katonái véré, azért ezek hálások voltak neki.

VADNAI EMIL,
gyalogsági százados.